

ռիսկի գնահատման մեթոդաբանություն և դրա հիման վրա նախքան երաշխիքի տրամադրումը և տրամադրումից հետո իրականացված գնահատումներ: Ըստ այդմ, պետական երաշխիքների տրամադրման և կառավարման համակարգը անարդյունավետ է, քանի որ չի պարունակում դրանց նյութականացման հավանականության զսպման արդյունավետ ինստիտուցիոնալ մեխանիզմներ: (դ) Երաշխիքային վճարների գանձման ներկայիս համակարգը կապակցված չէ վարկային ռիսկի հետ: (ե) Պետական երաշխիքների տվյալների բազան ամբողջական չէ, երաշխիքները DMFAS 6 համակարգում հաշվառված չեն եղել, տվյալների գրանցման ընթացակարգերը բացակայել են:

5. **Ենթավարկերի և բյուջետային վարկերի կառավարման մասով** - (ա) Բյուջետային վարկավորման գործընթացը կրել է իրավիճակային բնույթ՝ շրջանցելով սահմանված ունիվերսալ ընթացակարգային կարգավորումները, իսկ ենթավարկերի տրամադրման ընթացակարգային կարգավորումներ սահմանված չեն եղել: (բ) Ենթավարկերի և բյուջետային վարկերի տրամադրման քաղաքականություն չի հրապարակվել՝ չնայած այդպիսիք տրամադրվել են: (գ) Բացակայել է վարկային ռիսկի գնահատման մեթոդաբանություն և դրա հիման վրա նախքան բյուջետային վարկի և ենթավարկի տրամադրումը և տրամադրումից հետո իրականացված գնահատումներ: Չի կիրառվել վարկային ռիսկի հետ կապակցված վերադիր տոկոսադրույք: 43% դեպքերում վարկավորումն իրականացվել է առանց ապահովման միջոցների կիրառության: (դ) Ենթավարկերը և բյուջետային վարկերը DMFAS 6 համակարգում հաշվառված չեն եղել, տվյալների գրանցման ընթացակարգերը բացակայել են:
6. **Արտաքին փոխառությունների մասով** - Վարկային համաձայնագրերը վավերացնելու մասին ՀՀ օրենքի նախագծի մասին ՀՀ կառավարության որոշումների նախագծերին կցվող Վարկային համաձայնագիրը վավերացնելու նպատակահարմարության տեղեկանք-հիմնավորումներում չի ներկայացվում համեմատական վերլուծություն ֆինանսավորման այլ աղբյուրների համեմատ և ընտրված աղբյուրից վարկի ներգրավման պայմանների (ֆինանսական) շահեկանության հիմնավորումը, ինչը չի նպաստում փոխառության գործընթացի թափանցիկությանը և չի ստեղծում տեղեկացված որոշումների կայացման միջավայր:
7. **Կանխիկի հոսքերի կառավարման մասով** - (ա) Չեն իրականացվել կանխիկի հոսքերի կանխատեսումներ օրական կտրվածքով: Իրականացվել են շաբաթական կանխատեսումներ՝ առաջիկա մեկ ամսվա համար: Կանխատեսումների որակը բավական ցածր է եղել, մասնավորապես՝ 2018

թվականին ԳՄՀ մուտքերի շաբաթական 48 կանխատեսումներից 43-ի դեպքում և ԳՄՀ ելքերի շաբաթական 48 կանխատեսումներից 36-ի դեպքում կանխատեսված ցուցանիշները շեղվել են փաստացի ցուցանիշներից առնվազն 15%-ով: (բ) Կանխատեսումների ցածր որակը պայմանավորված է եղել նաև այն հանգամանքով, որ ՀՀ ՊԵԿ-ը չի կատարել ՖՆ-ին պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսումների մասին տեղեկությունների տրամադրման՝ ՀՀ կառավարության 19.08.04թ.-ի թիվ 1354-Ն որոշման պահանջները: (գ) Չի իրականացվել կանխիկի հոսքերի ակտիվ կառավարում: Կիրառվող միակ գործիքը եղել է ԿԲ-ում ավանդադրման գործիքը, իսկ ավանդադրման նվազագույն ժամկետը կազմել է 7 օր, ըստ այդմ՝ չի իրականացվել կանխիկի հոսքերի ամենօրյա կառավարում՝ մեկօրյա գործարքների միջոցով, որի արդյունքում կարող էին նվազել կանխիկի մնացորդները (2018 թվականին ԳՄՀ միջին մնացորդը կազմել է 14.5 մլրդ դրամ) և ապահովել հավելյալ տոկոսային եկամուտներ (մինչև 812 մլն դրամի չափով): (դ) Առկա չի եղել կանխիկի հոսքերի կառավարման ֆորմալ մեթոդաբանություն, այդ թվում՝ կանխիկի մնացորդի շեմեր (հատակ և առաստաղ):

8. ՀՀ պետական պարտքի կառավարման ՏՏ ենթակառուցվածքի մասով - (ա)

ՀՀ ՖՆ-ում պետական պարտքի կառավարման տեղեկատվական համակարգի շրջանակներում տվյալների միասնական բազա առկա չէ: 2011 թվականից ի վեր ՖՆ-ում տեղադրված է DMFAS 6 տեղեկատվական համակարգը, սակայն համակարգում գրանցված չեն ենթավարկերը, ներքին և արտաքին երաշխիքները, ինչպես նաև արտաքին 189 վարկերից 21-ը: Պետական պարտքի գծով տվյալների բազաները հիմնականում պահվում են Excel ֆայլերով: (բ) Վերջին 4 տարիների ընթացքում պետական պարտքի կառավարման DMFAS համակարգը զուրկ է եղել տեխնիկական սպասարկումից՝ պայմանավորված տեխնիկական ադմինիստրատորի բացակայությամբ: (գ) DMFAS տեղեկատվական համակարգին հասանելիություն ունեցող ՖՆ 15 աշխատակիցներից 6-ը չեն անցել վերապատրաստում, իսկ վերապատրաստում անցածներից 7-ը, այդ թվում՝ տեխնիկական ադմինիստրատորի վերապատրաստում անցած անձինք այլևս չեն աշխատում համակարգի հետ, չի ապահովվել ինստիտուցիոնալ հիշողության փոխանցում:

9. ՀՀ պետական պարտքի կառավարման ոլորտը կանոնակարգող իրավական դաշտի մասով - (ա)

ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման հիմնական նպատակը չի ներառել փոխառության ծախսերի նվազեցումը պարտքային պորտֆելի ռիսկերի ընդունելի մակարդակով հաշվեկշռելու պահանջ, այլ

բավարարվել է միայն պարտքի սպասարկման մեծության նվազեցման նպատակադրմամբ (ընդ որում, նպատակադրվել է սոսկ նվազեցնելը և ոչ՝ նվազագույնին հասցնելը, նախատեսվել է վերջինս իրականացնել միայն երկարաժամկետ հատվածի համար և ոչ՝ նաև միջնաժամկետի՝ մինչդեռ պարտքի ռազմավարական կառավարման հորիզոնը միջնաժամկետ հորիզոնն է): (բ) ՀՀ առաջնային օրենսդրությունը չի նախատեսել արտարժութային պետական պարտատոմսերի թողարկմամբ պետական պարտքի ներգրավման լիազորություններ, դրանց հստակ պատվիրակում: (գ) ՀՀ առաջնային օրենսդրությունը չի նախատեսել փոխառության ծրագրի մշակման պահանջ՝ չնայած ՖՆ-ն մշակել և հրապարակել է փոխառության տարեկան ծրագրեր: Վերջիններս հաստատված չեն եղել որևէ իրավական ակտով:

10. ՀՀ պետական պարտքի գծով հաշվետվողականության մասով - (ա) ՀՀ առաջնային օրենսդրությունը չի նախատեսում պետական պարտքի վերաբերյալ *ինքնուրույն* հաշվետվություն ԱԺ-ին ներկայացնելու պահանջ, փոխարենը նախատեսում է պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվության կազմում պետական պարտքի և ընթացիկ պարտավորության վերաբերյալ տեղեկատվության ներկայացման պահանջ: (բ) ՖՆ-ի վիճակագրական տեղեկագրերում և այլ հրապարակումներում չի հրապարակվում ենթավարկերի վերաբերյալ ապաագրեգացված տեղեկատվություն՝ ըստ վարկառուների և յուրաքանչյուր վարկառուի գծով վարկավորման պայմանների: (գ) 2017 թվականի և 2018 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի ծրագրերի իրականացումը բնութագրող ոչ ֆինանսական (արդյունքային) ցուցանիշները չեն նախատեսել ՖՆ-ի կողմից պետական պարտքի կառավարման գործառնությունների իրականացման կատարողականի գնահատման բավարար ծածկույթ:

Հաշվեքննիչ պալատի հարցմանն ի պատասխան, ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը տեղեկացրել է, որ 2020 թվականի ընթացքում կատարման են ենթակա պետական պարտքի կառավարման համակարգի արդյունավետության բարձրացմանը միտված Հաշվեքննիչ պալատի առաջարկություններից 6-ը, որոնցից մեկն արդեն մասնակիորեն կատարված է: Մասնավորապես, մշակվել է ֆիսկալ ռիսկերի գնահատման բարելավման 2019-2023թթ. ճանապարհային քարտեզը, իսկ մնացած առաջարկությունները գտնվում են կատարման ընթացքում, որոնց կատարման վերաբերյալ Հաշվեքննիչ պալատը կտեղեկացնի իր հաջորդ տարվա եզրակացությամբ:

2. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարմանն առնչվող օրենսդրության վերաբերյալ

ՀՀ պետական բյուջեի մասին օրենքում, ինչպես նաև պետական բյուջեի կատարման տարեկան Հաշվետվություններում բացակայում են ըստ եկամտատեսակների հարկային եկամուտների պլանի և ճշտված պլանի ցուցանիշները:

Արդյունքում, ըստ եկամտատեսակների եկամուտների փաստացի ցուցանիշների նկատմամբ ուսումնասիրությունները լիարժեք չեն իրականացվում:

ՀՈԱԿ-ների, հիմնադրամների և բաժնետիրական ընկերությունների հաշիվները դեռևս գտնվում են առևտրային բանկերում:

ՀՀ բյուջետային միջոցների կառավարման արդյունավետության նպատակով անհրաժեշտ է, որ «Գանձապետական համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետությանը և համայնքներին ամրագրված բոլոր բյուջետային միջոցները հաշվեգրվեն, շրջանառվեն գանձապետական միասնական հաշվով: Մասնավորապես՝ ՀՈԱԿ-ներին, ԲԸ-ին, Հիմնադրամներին, ինչպես նաև «Գերմանահայկական հիմնադրամ» ծր-րագրի կառավարման գրասենյակ պետական հիմնարկին տրամադրված բոլոր բյուջետային միջոցները շրջանառվեն գանձապետական միասնական հաշվով:

2014 թվականից մինչև այժմ ՀՀ պետական բյուջեի կատարողականի հաշվետվություններում՝ ներքին տոկոսավճարներ հոդվածում, ներառված չեն ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված արտարժույթային պետական պարտատոմսերի համար վճարված տոկոսավճարները:

Համաձայն «ՀՀ պետական պարտքի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի 1-ին մասի, ներքին պետական պարտքի աղբյուրներ են հանդիսանում՝ 1) ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված պետական գանձապետական և արտարժույթով թողարկված պարտատոմսերը, 2) ռեզիդենտ ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից կառավարությանը տրամադրված փոխառությունները և վարկերը, 3)

ներքին պետական երաշխիքները: Համաձայն ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարի 09.01.2007թ. թիվ 5 հրամանի, ներքին տոկոսավճարները բոլոր այն տոկոսավճարներն են, որոնք վճարվել են կամ հաշվեգրվել են ներքին աղբյուրներին: Այսպիսով, ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված արտարժույթային պետական պարտատոմսերը համարվում են ներքին պարտքի ֆինանսավորման աղբյուր և վերջիններիս սպասարկման համար վճարվող տոկոսավճարները պետք է հաշվառվեն որպես ներքին տոկոսավճարներ: Ուսումնասիրություններից պարզվել է, որ 2014 թվականից մինչև այժմ ՀՀ պետական բյուջեի կատարողականի հաշվետվություններում՝ ներքին տոկոսավճարներ հոդվածում, ներառված չեն ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված արտարժույթային պետական պարտատոմսերի համար վճարված տոկոսավճարները: 2019 թվականին արտարժույթային պետական պարտատոմսերի սպասարկման համար վճարված տոկոսավճարը կազմել է 38.1 մլրդ ՀՀ դրամ:

3. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի ելքային ծրագրերի և միջոցառումների գծով արդյունքային (ոչ ֆինանսական) ցուցանիշների կատարման վերաբերյալ

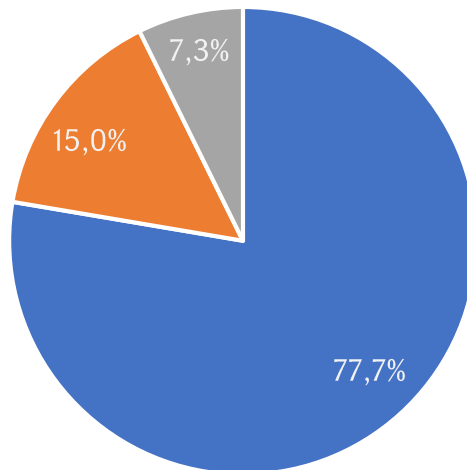
Հայաստանի Հանրապետության 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ հաշվետվությունում ներկայացված են եղել 3,246 արդյունքային (ոչ ֆինանսական) ցուցանիշներ՝ 1,473 ծրագրային միջոցառումների² շրջանակներում (2018 թվականին՝ 3,085 ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ՝ 1,240 քաղաքականության միջոցառումների շրջանակներում):

Ծրագրային միջոցառումներն, ըստ տեսակների, ունեցել են հետևյալ բաշխվածությունը.

Տեսակ	2019	
	Քանակ	Տես. կշիռ
Ծառայությունների մատուցում	873	59.3%
Տրանսֆերտների տրամադրում	352	23.9%
Պետական մարմինների կողմից օգտագործվող ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	162	11.0%
Այլ պետական կազմակերպությունների կողմից օգտագործվող ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	64	4.3%
Հանրության կողմից անմիջականորեն օգտագործվող ակտիվների հետ կապված միջոցառումներ	18	1.2%
Ֆինանսավորման ծախսերի իրականացում	4	0.3%
Ընդամենը	1473	100.0%

Ոչ ֆինանսական ցուցանիշներն, ըստ տեսակների, ունեցել են հետևյալ բաշխվածությունը.

² Ծրագրի միջոցառումը պետության միջամտությունն է, որը կարող է հանդես գալ պետական մարմինների, պետական կամ այլ կազմակերպությունների կողմից ծառայությունների մատուցման, աշխատանքների կատարման, ապրանքների կամ տրանսֆերտների տրամադրման, կապիտալ (ոչ ֆինանսական) և ֆինանսական ակտիվների ստեղծման (ծեռք բերման) կամ օտարման, ինչպես նաև օրենքով սահմանված այլ ձևերով («Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 1.2, մաս 18):

■ Քանակական ■ Որակական ■ Ժամկետայնության

337 ծրագրային միջոցառումների գծով (ընդհանուրի 22.9%-ը) որևէ ոչ ֆինանսական ցուցանիշ սահմանված չի եղել:

Չափելիության հնարավորության բացակայությունն անհնար է դարձնում նշված միջոցառումների կատարման արդյունավետության գնահատումը:

ՀՀ հաշվեքննիչ պալատն առաջարկել էր սահմանել ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ այն քաղաքականության միջոցառումների գծով, որոնց համար այդպիսիք դեռևս սահմանված չեն: Հարկ է արձանագրել, որ նշված առաջարկությունը ոչ միայն չի կատարվել, դեռ ավելին՝ որևէ ոչ ֆինանսական ցուցանիշ չպարունակող քաղաքականության միջոցառումների թիվն աճել է 4.3 տոկոսային կետով կամ 106 հատով: Արձանագրված պատկերը չի համապատասխանում 2019 թվականից 100 տոկոսանոց ծրագրային բյուջետավորման ձևաչափին անցում կատարած լինելու հետ:

735 ծրագրային միջոցառումների գծով (ընդհանուրի 49.9%-ը) սահմանված է եղել միայն մեկ տեսակի (հիմնականում՝ քանակական) ոչ ֆինանսական ցուցանիշ, ինչը բավարար չէ ծրագրային միջոցառումների արդյունքների լիարժեք գնահատման, հետևաբար նաև՝ դրանց կատարման արդյունավետության լիարժեք գնահատման համար:

Միայն 86 ծրագրային միջոցառումների գծով (ընդհանուրի 5.8%-ը) է սահմանված եղել ոչ ֆինանսական ցուցանիշների տեսակային լիարժեք կազմ:

Դեռևս շարունակում է փոքր մնալ առավել արժեքավոր՝ որակական տեսակի ոչ ֆինանսական ցուցանիշների թիվը՝ կազմելով ընդհանուրի 15%-ը:

Արդյունքային ցուցանիշների պլանավորման և կատարման գործընթացի նկատմամբ թույլ հսկողությամբ պայմանավորված արձանագրվել են հետևյալ խնդիրները՝

Մի շարք ծրագրային միջոցառումների գծով, չնայած ֆորմալ առումով սահմանված են արդյունքային ցուցանիշներ, այնուհանդերձ վերջիններիս բովանդակությունը թույլ չի տալիս պատշաճ գնահատել միջոցառման կատարողականը:

Օրինակ՝ ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ջրային կոմիտեի Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ոռոգման համակարգերի արդյունավետության բարձրացման ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Եվրասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող ոռոգման համակարգերի զարգացման ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Ֆրանսիայի Հանրապետության կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Վեդու ջրամբարի կառուցման ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների ինտեգրացված կառավարում ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների ինտեգրացված կառավարման ծրագրի երկրորդ փուլի խորհրդատվություն և կառավարում, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների ինտեգրացված կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Համայնքային ենթակառուցվածքների երկրորդ ծրագրի երրորդ փուլի դրամաշնորհային ծրագրի ուղեկցող միջոցառում, Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման բարելավման դրամաշնորհային ծրագիր, Եվրոպական միության հարևանության ներդրումային ծրագրի աջակցությամբ իրականացվող